

Kamelia Hristova-Yordanova

(Bulgaria, Sofia University St. Kliment Ohridski)

The Ohrid Sources Library

An Interview with Prof. D.Sc. Iskra Hristova-Shomova

Abstract: The interview presents the Ohrid Sources Library established in 2016 on the occasion of the 1100th anniversary of the death of St. Clement of Ohrid. The library is meant as a scholarly series which publishes sources and studies related to the literary and cultural heritage of the city of Ohrid and the Ohrid region. So far, five books have been published in the series, the first three of which are dedicated to St. Clement of Ohrid, the fourth is a study of the cult of St. John Vladimir, Tsar Samuel's son-in-law, and the fifth is a detailed study of the Dragotin Menaion, a Bulgarian manuscript from the early 12th century.

Камелия Христова-Йорданова

(България, СУ "Св. Климент Охридски")

Библиотека „Охридски извори“

Интервю с проф. дфн Искра Христова-Шомова

Как се роди идеята за Библиотека „Охридски извори“?

Идеята се роди през 2015 г., когато предстоеше честването на 1100-годишнината от успението на нашия патрон св. Климент Охридски. Във връзка с юбилея поканих колегите от Катедрата по кирилометодиевистика да направим колективна монография, в която да публикуваме двете служби за св. Климент Охридски. Едната е оригинална старобългарска, писана от негов ученик непосредствено след смъртта му, а другата съдържа предимно текстове, преведени от гръцки и е съставена вероятно през XIV век в Охрид. И двете служби имат само по един препис, но по щастливо стечение на обстоятелствата и двата ръкописа, в които са съхранени тези две служби, се пазят в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Доста колеги от Катедрата, сред тях и съвсем млади докторанти, откликнаха на моята покана и започнахме да работим по подготовката на това издание. Същевременно аз работех върху друга книга – издание с подробно изследване и речник-индекс на Общите служби от св. Климент Охридски, а колежка от Катедрата, Венета Савова, завършваше публикацията на своята дисертация, посветена на химничната прослава на св. Алексей Човек Божи, в която централно място заема Службата за св. Алексей от св. Климент Охридски. Така стана ясно, че за юбилея ще има три книги от Катедрата, посветени на св. Климент. Тогава реших, че ще е добре трите книги да бъдат обединени в една поредица, свързана със св.

Климент Охридски. Същевременно ми се искаше поредицата да има по-широк обхват. Обмислях различни варианти и в един момент ми дойде на ум названието Библиотека „Охридски извори”. Хареса ми заради игрословицата – става дума за литературни и исторически извори, свързани с Охрид, но същевременно човек се сеща и за „охридските извори” – изворите на Охридското езеро, и за популярната песен за Биляна. Предложих това име на колегите, с които подготвяхме изданието на службите за св. Климент, и те го приеха с ентузиазъм.

Колко книги от поредицата са издадени досега?

Досега са излезли пет книги от Библиотека „Охридски извори”. Първата се нарича „Песни за Климент” (излязла през 2016 г. в Университетското издателство „Св. Климент Охридски”) и в нея са публикувани всички български служби за св. Климент Охридски – ранната старобългарска, преводната от XIV в. и двете черковнославянски от XX век. Към двете средновековни служби има и подробни изследвания, както и речник-индекси. В книгата са включени също две изследвания, свързани със св. Климент – за епархията му от покойния Росен Савов и за изображенията на св. Седмочисленици от Ралица Русева. Тази книга е колективен труд, но основните автори, а също съставители и редактори, са Искра Христова-Шомова, Венета Савова и Петко Петков. Редактор на гръцките текстове е Анета Димитрова. Следващата книга от Библиотека „Охридски извори” се нарича „Песни от Климент. Химничната прослава на св. Алексей, Човек Божи сред православните славяни” и е от Венета Савова. Тя излезе през 2017 г. в издателство „Парадигма”. Както стана дума по-горе, централно място в книгата заема публикацията и изследването на Службата за св. Алексий Човек Божи от Климент Охридски. През същата 2017 г. излезе и моята книга „Песни от Климент. Служби от св. Климент Охридски за пророк, апостол, отец, мъченик и мъченица” (УИ „Св. Климент Охридски”). В нея са публикувани т. нар. Общи служби от Климент Охридски по два от четирите им известни преписа, придружени с подробно изследване и речник-индекс. През 2018 г. също излязоха две книги от библиотеката. Книгата на Венета Савова „Песни за св. Йоан Владимир. Изследване и издание на словесната традиция за свети Йоан Владимир” (на издателство „Парадигма”) е посветена на почитта към св. Йоан Владимир, зет на цар Самуил, чийто култ е типично охридски. Другата книга от 2018 г. е моето издание на Драготиния миней, ранен български паметник (от началото на XII век). Този ръкопис е запазен като палимпсест в Драготиния апостол, ръкопис № 880 от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий”. Неговите езикови черти, както и съставът му, показват, че е писан в Охрид или околностите му. Ръкописът беше разчетен по специализирани снимки, направени от колектив от специалисти от Виена, чийто ръководител е видният славист и българист Хайнц Миклас. Той е и научен редактор на изданието, а редактор на гръцките текстове е младият учен Иван Петров. Книгата излезе в УИ „Св. Климент Охридски”, а към част от екземплярите има и USB-устройство, на което са записани специализираните снимки. В момента с колегата Петко Петков подготвяме издание на Драготиния апостол, така че се надявам през 2019 г. книгите от Библиотека „Охридски извори” да станат шест.

Във всички книги, както на кориците, така и вътре, се виждат мотиви с лоза. Защо лозата беше избрана за символ на Библиотеката?

Заради името Климент. То е по произход латинско – Clemens, и означава `благоразположен`. На гръцки името звучи като Κλή μης и в гръцката традиция се

свързва с думата клѣ ѣа със значение 'лозова клонка'. Така в името на нашия учител се съчетават две значения, които се допълват взаимно – от една страна, неговата благоразположеност и грижа за паството му, от друга страна, образът на лозата, който му подхожда заради богатите плодове на неговия труд, заради красотата на неговите творби и заради виното на риториката и поезията, съдържащо се в тях. Затова за знак на тази библиотека беше избрана лозата – съчетава името Климент, богатството на природата и думите на Спасителя: *Аз съм истинската лоза и моят Отец е лозарят... Аз съм лозата, вие – клонките, който пребъдва в мене и аз в него, дава много плод* (Йо 15:1, 5).

Разбирам, че Библиотеката е тясно свързана със св. Климент Охридски, но същевременно е насочена към много по-широка тематика. Дали има основание да се създаде поредица, посветена на Охрид, като център на книжовност, сега – във второто десетилетие на XXI век?

О, да, определено. Голяма част от старобългарското книжовно наследство, включително и преславското, е запазено в Охридския книжовен център. И това се дължи не само на историческите обстоятелства, на трагичното унищожаване на Преслав, а и на духовното наследство на св. Климент. Както е известно, той е подготвил многобройни ученици, които на свой ред са оставили свои последователи, и така през вековете населението от региона на Охрид е било изключително грамотно. Затова оттам произлизат множество значителни книжовни паметници. Освен това, като център на Охридската архиепископия, Охрид е бил резиденция на едни от най-видните византийски писатели и интелектуалци. Плодът от съчетанието на българската и гръцката духовност е образованата българска интелигенция от Охрид през Възраждането. Днес Охрид не е в административните граници на България, но той е част от историческата и културната ни памет. От нас и от нашите изследователски усилия зависи дали Охрид ще бъде в духовните граници на България, а те са много по-важни от формалните. Нашата наука все още е длъжница пред много аспекти от охридското ни духовно, книжовно и културно наследство. Но с Библиотека „Охридски извори“ се надяваме да допринесем към проучването и публикуването на охридските книжовни и исторически извори.

Кой може да публикува текстове в поредицата? Какви текстове са подходящи за публикуване в поредицата? Само монографии ли ще се публикуват?

Всеки, който желае, може да публикува в Библиотека „Охридски извори“. Тя е замислена като научна библиотека. Надяваме се в нея да намерят място също и фолклорни и диалектни материали, да се възроди литературното наследство на Григор Пърличев и научното наследство на Кузман Шапкарев, двама видни българи от Охрид. Може да се публикуват и само извори, без монографични изследвания, но все пак е за предпочитане към паметниците да има и научен коментар.

Кои са читателите на „Охридските извори“?

Читателите не са никак малко и са от цял свят. Те са предимно учени, преди всичко филолози, историци и изкуствоведи. Кръгът им е доста широк – книгите от библиотеката привличат вниманието не само на българисти и слависти, а и на специалисти по гръцки език и литература, тъй като в тях са публикувани множество гръцки текстове. Освен това тези книги са интересни и за по-широка читателска аудитория, за хора, които се интересуват от нашата културна и книжовна история.

Какво пожелавате Вие на поредицата?

Да се разшири кръгът на авторите и на научните теми. И да допринесе за проучването на нашето охридско културно наследство.